

A Somogyi-könyvtár különgyűjteményei — Helyismeret

A százéves könyvtárban olyan értékek halmozódtak föl, amelyek — részben — páratlanok az országban; másrészt az információk roppant tárat jelentik számunkra. A szellemi kincsestárból ki-ki a maga igénye, szükséglete szerint szemelget. Nemcsak a kutatókra, valamely témával elmélyülten foglalkozókra gondolok. Az itt tárolt információk nélkül manapság a „hétköznapi ember” sem igen boldogul. Jó, ha tudjuk hát, mi mindent kereshetünk-kérhetünk az értéktár őrzőitől, gyűjtőitől, rendszerbe szervezőitől — a könyvtárosoktól.

A Somogyi új épületbe költözéséig e hasábokon megismerjük sorra bemutatni az értékek egyik részét, a teljes könyvtárlománytól elkülönülten kezelt és tárolt gyűjteményeket. Hátha haszna lesz ebből olvasóinknak; főként azoknak, akik valami oknál fogva nem pontosan tudják, mi mindennel képesek szolgálni a város és a megye könyvtára. A gazdagságban eligazodni könyvtároskalauzokat kértünk. Ezúttal Gyuris György osztályvezető és Lovász Józsefné, a helyismereti gyűjtemény gazdája segítette.

A helyismereti különgyűjtemény nem egyszerűen azoknak a kiadványoknak az összessége, amelyeknek a tartalma valamilyen módon Szegedhez, vagy Csongrád megyéhez kapcsolódik. Pillanatnyilag talán fontosabb is (mert teljesebb) ennél — a katalógus. Kiépítését még Mórának kezdték, nekik köszönhető, hogy a Somogyi-könyvtárnak teljesebb ma a helyismereti anyaga, mint általában a megyei könyvtáraknak. Igaz ugyan, hogy Móra halála után sem folyamatosnak, sem rendszeresnek nem volt nevezhető a gyűjtés, mégis a helyi anyag a pusztá létevel állandóan a folytatásra, a kiegészítésre ösztönözte a mindenkorai könyvtárosokat.

Az integrált „Szeged-katalógus” tartalmazza a helyi lapok anyagát. Részben a témák, részben a szerzők neve szerint cédlázzák ki az újságokat. Az országban megjelenő lapok, folyóiratok és könyvek Szegeddel kapcsolatos írásairól szintén tájékozódhatunk. A cikkek, könyvrészletek, könyvek mellett a térképeket, fotóalbumokat, sőt a hanglezeteket is regisztrálják a cédlázon, az itteni nyomdában előállított (nemcsak szegedi vonatkozású) kiadványokat is számon tartják — és gyűjtik is.

Mostanában készült el — Gyuris György munkája — egy igen értékes bibliográfia. Az 1980—81-es évek eseménynaptárát tartalmazza, az összes fellelhető irodalmi hivatkozásokkal, valamint a Szegedről és a megyéről ebben az időszakban megjelent, dátumukhoz nem köthető, egyéb irodalmat. Hasonló jellegű repertoriumokat folyamatosan szerelnének összeállítani. Elképzelhető, mennyire megkönnyítik majd tájékozódásunkat...

A könyvtár állományából nem emelték ki az összes helyi vonatkozású kiadványt. Ésszerűbbnek látszott, ha nem bontják meg a hagyományos raktározási rendet; a katalógusban ugyanis fellelhető valamennyi a raktárból könnyűszerrel kiemelhető, az elkülönített gyűjteménynek pedig így sincs elég helye. S az új palotában? Az alapvető helytörténeti munkákat, mint Reizner monográfiáját, az új Szeged-monográfia köteteit, a Somogyi-könyvtár kiadványait, az általános történeti műveket, a falumonográfiákat, az alapvető kézikönyveket külön, meghatározott helyen teszik hozzáférhetővé a közönségnek. A vetélkedőkre készülő diákok és felnőttek, a város múltja iránt érdeklődő, lojalpatrióta laikusok! Közvetlenül a polcokról szolgálhatják ki magukat. De a szűkebb témákban, tudományos igényű kutatásokat

MAGAZIN
PELDA BESZÉDEK

JELEŠ MONDÁSOK.

ÖSSZEKEDTÉ, ÉS MEG VILÁGOSÍTOTTA
DUGONICS ANDRÁS
NEMZETI KIADÓ.

1983

SZEGED

NEMZETI KIADÓ

„Szemük van, de nem látnak...”

A múzeumlátogatásról

Napról napra több lesz nálunk a múzeum. Ha valaki az autótutakon jár, sokszor szemébe ötlök egy-egy tábla, amely vagy múzeumot jelez, vagy értékes műemléket. Sokan úgy gondolják, hogy mindegyik táblánál meg kellene állni, mert nem szabad kihagyni egyetlen műkincset sem, akár régi falusi bútorkról, akár fotókiállításról, akár képtárról vagy óramúzeumról van szó. S az embert szinte lelkiismeret-furdalással tölti el az, ha egy-egy városba utazván nincs ideje minden stációnál lehorgonyozni, mindent végignézni.

Hasonlóképpen telítve van a művelt ember lelkiismeret-furdalással akkor, ha egy-egy képtárat tekint meg. Hiszen majdnem lehetetlen egy nagyobb gyűjtemény minden egyes értékét tüzetesen megtekinteni, ahogyan kellene, vagy ahogyan illik. Bizony elcsúszik az ember szeme egy-egy értékes alkotás fölött, hogy a másik, hozzá közelebb állót jobban szemügyre vehessen.

A múzeumlátogatásnak természetesen egyéni módszerrel kell történnie. Csaknem bizonyos, hogy vannak olyan alkotások, melyek a múzeumba járóhoz közelebb állnak, s vannak olyanok, melyek objektív nem kevésbé érdekesek, de kiesnek a látogató érdeklődési köréből. S nem valami féle szabályszerűségnek vagy előírásnak kell itt érvényesülnie. Ellenkezőleg. Teljesen igazuk van mindazoknak, akik selektíven nézik a képeket, szobrokat. Erdemes például a Szépművészeti Múzeum régi képtárat egy-két Greco-műért is meglátogatni, anélkül, hogy tudomást vennék más festményekről. S ugyanez vonatkozik bármely más nagy és kis kép-és szobortárra is, sőt, bármely múzeum kincseire.

Az intelligens ember tehát megtanul szelektálni. S szelektál mind a múzeumok között, mind a látnivalók között, mind pedig az egyes alkotások között. S ha nem szelektál, hanem habzsolja a látnivalókat, akkor intellektuálisan feltétlenül elvesz a mennyiség mögött a minőség, a sok látvány mögött a lényeg, és akkor valójában úgy fog válaszolni, mint az egyszerű amerikai hippi, akitől megkérdezték, hogy mit látott a Louvre-ban, és így válaszolt: mindent. S ez a mindenthajszolás teszi sokszor elégedetlenné a magyar turistát bel- és külföldön is, ha múzeumot látogat.

Vitathatatlan, hogy a kollektív múzeumlátogatás bizonyos értelemben kompromisszum. A vezető a múzeum legértékesebbnek tartott kincseire hívja fel a figyelmet, és más alkotások fontosságát nem is emelheti ki. Lehet, sőt nagyon valószínű, hogy a turista ezek közül az alkotások közül egyet vagy kettőt meg fog szeretni, de elképzelhető, hogy nem a vezető által kiemelt alkotások ragadnak meg legjobban. Mégis, ha az idő rövid, ha egy képtár meglátogatására egyszeri, egyetlen alkalom van, akkor bizony kénytelenek így bemutatni a múzeumot és nem más-ként, mert valóban nehéz mindenkinek kitalálni az egyéni ízlését. De vegyük tudomásul ezt a kompromisszumot.

A kompromisszummal azonban nincs befejezve a folyamat. Kétségtelen, hogy érdemes vezetőre bízni a tájékoztatást, midőn először tekintjük meg a múzeumot. De — bizonyos értelemben — csak az az igazi múzeumlátogató, ha vissza-visszajárunk. Ez persze nem mindig lehetséges. De más múzeumok meglátogatása és többszöri meglátogatása, a múzeumokról készült albumok tanulmányozása is hozzátartozik a múzeumlátogatóhoz. Még azt is hozzáfűzhetjük, hogy a legtermékenyebb akkor lesz a látogatás megtekintése, ha előre főkészülünk rá. Különböző könyvekből, útikönyvekből, kultúrhistoriából stb. S ekkor nem fog előfordulni az, hogy „mindent” látnak, de semmire sem emlékszünk. Az ellenkezője viszont igen, hogy tudjuk: nem mindent látnak, az anyag egy kis töredékét tekintet-

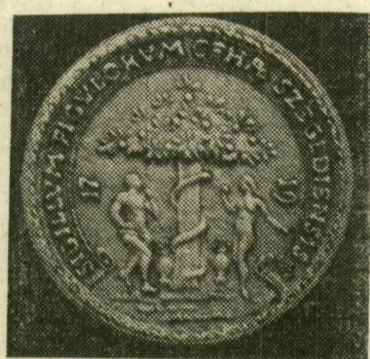
tük át, de amit áttekintettünk, arra emlékszünk, az megmarad az állandó ösztönzést ad a kultúrálódásra.

Szomorú véletlen, hogy éppen most, napjainkban derült ki, milyen sok látogatója volt a mi Szépművészeti Múzeumunknak, s mégis, milyen kevesen és milyen pontatlanul emlékeznek az ellopott műkincsekre. S annak ellenére is ez a helyzet, hogy például Raffaelo Esterházy Madonnája csaknem minden tárlatvezetésen szerepelt. S mégis, most döbbenek rá sokan, hogy valójában — reméljük, nem végérvényesen — elmulasztották azokat az alkalmakat, midőn színházatát, struktúráját megjegyezheték volna.

Rossz az a módszer, mely nem szelektál. Azt szokták mondani — s bizonyos joggal —, hogy az intelligencia egyik fokmérője: tud-e az ember disztigválni! Annyiban feltétlenül érvényes, hogy az intelligens ember múzeumok, könyvélmények, s egyéb kulturális lehetőségek közül ki tudja választani a neki személyileg megfelelőt, azt, ami izlésvilágának és érdeklődésének, eddigi tudásának megfelel.

S mindezek alapján elmondhatjuk, hogy amennyire helyes, ha a magyar kultúra mindenféle lehetőséget megad, annyira problematikus az, ha valaki mindenféle kulturális lehetőséget meg akar ragadni. A disztigválni tudás ebben az értelemben is — ha nem is az intelligencia, de az intelligenciához vezető út — egyik jelzője.

HERMANN ISTVÁN

„Rómáról jut eszembe...”

27. A Colosseum

Ejtsünk néhány szót a római színházról, a Colosseumról és a cirkuszi játékokról.

Rómának sokáig nem volt állandó teátruma. Az első állandó körszínház Pompeius uralkodása alatt épült. A Colosseumot Flavius amfiteátrumának (Amfiteatro Flavio) végénél épült színház a hajdanában mellette álló Néro császár kolosszuszobráról kapta nevét. Mikor készen lett, állítólag száz napig ünnepelt Róma. Az ünnepség alkalmával rengeteg gladiátor meghalt, elpusztult 32 elefánt, 10 tigris, 60 oroszlán, 30 leopárd, 10 hiéna, 10 zsiráf, 40 vadló, 10 zebra. A gladiátorok párvadálai 405-ig tartottak. Ezeket Honorius pápa tiltotta be egy szerzetes halála miatt, aki — hogy a gladiátorok halálát megakadályozza — az arénába beugrott, és a tömeg megölte.

A rómaiak főként a távoli országokból hozott ismeretlen állatok iránt érdeklődtek. „Nagy élvezettel nézték, amint a fenevadak szétmargolják egymást, de még érdekesebbnek tartották, ha gladiátor került szembe fenevadakkal. Előfordult, hogy az elítéltet a Colosseum arénájában feszítették keresztre, megégették, vagy vadállatokkal tépték szét. De az is megtörtént, hogy vidám jeleneteket adtak elő, és nem folyt vér. Ötletesen megszerkesztett színpadi gépezettel páratlanul csodás látványosságokat idéztek elő, megmozdultak a sziklák és a fák, ritka madarak röppentek a levegőbe, víz árasztotta el a pórondot, amelyben

vízi állatok és gyönyörű táncosnők megszemélyesített vízi tündérek fantasztikus mutatványokat végeztek, és más hasonló, elképesztő jelenetekkel kápráztatták el a nézőket.”

Az előadásokon a férfiak fehér tógában jelentek meg, csak a fent ülő, egyszerű emberek viseltek sötétbarna vagy szürke tógát. A Colosseum közelében, a helyi rendeltetésének megfelelően, hullaházat is építettek. Pompeiben több felirat is tanúsítja, hogy mekkora reklámot csináltak egy-egy küzdelemnek. Például: „Az irattár felavatása alkalmából Gnaeus Alieius Nigidius Maius gladiátor csapata június 13-án küzd Pompeiben. Ünnepléses bevonulás, állathajszó, sportverseny, védőponyva lesz.” Vagy: „Augustus 28-án vadállathajszó lesz itt, és Félix medvével fog viaskodni.”

A Colosseum északi oldalán volt a díszbejárt a császárok számára. Az egykori gazdag díszítések nyomai a ma is látható stukkómaradványok. A fülkék számozása is jól kivehető. Az arénához legközelebb ültek a szenátorok és a lovagok, kiki társadalmi rangja szerint. Nemrégiben sikerült 195 személy ülőhelyét azonosítani, részben a történetírók leírása alapján. Az épület földrengés és villámcsapás következtében több ízben megsérült, 250-ben hatalmas kárt tett benne a tűzvész. A Császári Fórumok útja felé menve, az útteljesen egy 7,5 méteres, négyzet alakú kőberakást látunk. Itt állott Néro kolosszuszobrára, amelyet 1936-ban vandál módon összetörttek. Idősebb Plinius leírja, hogy görög szobrász készítette. Körülbelül 35 méter magas volt, de ma már csak a régi pénzek segítségével tudjuk elképzelni, milyen lehetett.

A középkorban az épület travertinjait elhordták restaurálásához, vagy új építkezésekhez, míg-nem XIV. Benedek pápa a Colosseumot szent helynek nyilvánította az itt elfolyt sok vér miatt. Ekkor hagyták abba köveinek széthordását, és az aréna közepén keresztet állítottak fel.

TIMÁRNÉ MAKKÁR ERZSÉBET

SULFOK ERZSÉBET